

Euroopa rannikute seisundi pidev halvenemine ohustab Euroopa elustandardit

Elukoht mere ääres on väga meelitatav. Inimesed kujutlevad rannikualasid jääva väärtusena, ehkki ranniku ökosüsteeme kahjustavad ja pöördumatud muutused ei näita vähenemise märke. Olemasolevad andmed näitavad, et maakasutus muutub rannikualadel kiiremini kui mujal: näiteks rajatakse tehiskattega alasid Euroopa rannikutel kolmandiku jagu kiiremini kui sisemaal. Sellised muutused on laialt levinud ning nende põhjuseks on mitmesugused tegurid: rahvastiku liikumine, majanduse ümberkorraldused, elatustaseme tõus ja vaba aja suurem hulk ning ülemaailmne kaubandus. Paljudes rannikupiirkondades on need tegurid tugevalt mõjutanud ranniku ökosüsteemide elujõulisust ja niinimetatud ökosüsteemi teenuseid. On üha tõenäolisem, et ranniku ökosüsteemidele juba praegu osaks langevat mõju süvendab edaspidi ka kliima muutus.

Ranniku ökosüsteemid rahuldavad inimühiskonna väga mitmesuguseid vajadusi. Need varustavad inimest näiteks toidu, küttepuidu, energiaressursside ja loodusaadustega ning pakuvad kultuurilist (nauditavat) vaheldust, näiteks turismi- ja puhkevõimalusi. Samuti on ranniku ökosüsteemid oluliseks reguleerivaks ja toetavaks teguriks, näiteks rannajoone stabiliseerimisel ja looduslike ohtude mahendamisel või saastunud vete ohutustamisel. Rannaladele on kasvavalt osaks langenud pääsle ülesanne globaalses kaubanduses ja logistikas, neid arendatakse üha enam ja enam ning selle tagajärjeks on ökosüsteemi teenuste allakäik.

Need suundumused on olulised, sest mainitud teenused

moodustavad märkimisväärse osa rannikuvööndite majanduslikust koguväärtusest. Näiteks sõltuvad Euroopa bioloogilised mereressursid suuresti rannikuvööndite kvaliteedist. Kui see looduslik toimemehhanism on häiritud, kiireneb mandumisprotsess üha enam ja see muudab võimalike ühiskonna poolsete vastumeetmete rakendamise raskeks. Tehnika neid looduslike talitlismehhanisme ei asenda.

Vaatamata mõningatele edukatele eranditele kuulub enamik rannikupiirkondi Euroopa Liidu majanduslikult kõige vähem arenenud regioonide hulka. Aastal 1996 olid 19 tollase 15-liikmelise EL-i 25-st vähim soodustatud piirkonnast rannikupiirkonnad, ning see on jätkuvalt oluliseks

probleemiks ka tänases laienenud 25-liikmelises EL-is. Eriti puudutavad sotsiaal- ja majandusprobleemid väikesaari (nt migratsioon ja majanduse infrastruktuuri puudumine).

Siiani on rannikute areng tuginenud majanduse restruktureerimisele. See on saavutatud peamiselt turismi ja seonduva ehitusbuumi kaudu, eriti Vahemere ja Atlandi regioonis. Teistes piirkondades on kalavarude hüppelise vähenemise tõttu võetud prioriteediks kalamajanduse ümberkorraldamine. Samuti on sadamate arvu suurenemine ja meretranspordi tihenemine toonud kaasa rannikute kujunemise logistilisteks platvormideks.

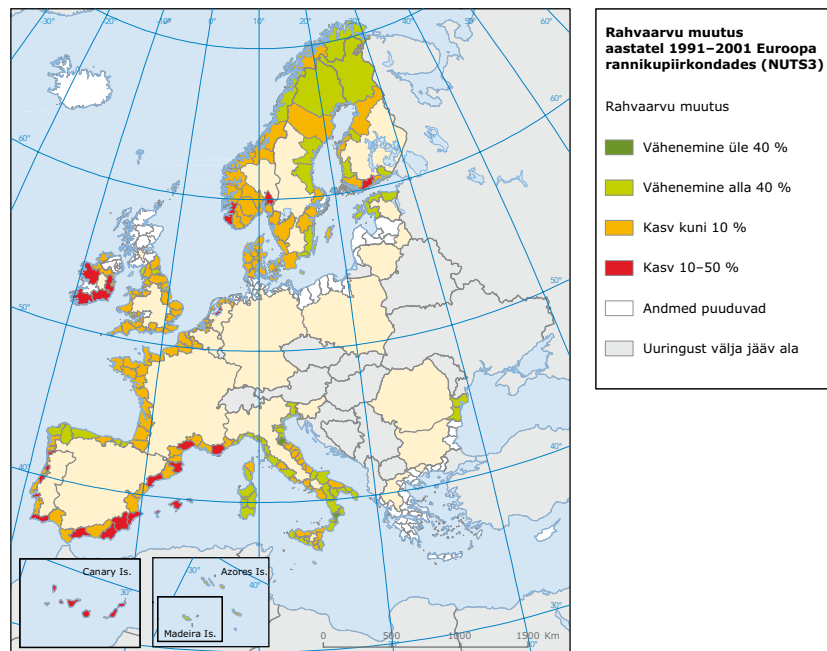
Samal ajal mõjustavad ökosüsteeme otseselt

valginnastumine, kuurortide ja sadamate areng ning vesiviljelus. Nende mõju ulatub kaugemale saastuse, settimise ja rannadünaamika muutumise otsestest mõjudest. Ranniku elupaiku, nagu ekstensiivpõllumaid, märgalaid ja meriheina kasvualasid, ohustavad oluliselt ka destruktiivsed kalapüügiõtted, rannikuvööndi merepõhja ressurside liigne tarbimine, kliimamuutus ning merepinna tõus.

Lisaks sellele on elanikkonna tihedus rannikupiirkondades keskmiselt 10 % kõrgem kui sisemaal, ning mõnedes riikides koguni kuni 50 % kõrgem. Veelgi murettekitavam on tõsiasi, et looduslike rannikualade muundamine inimkäega loodud tehiskattega aladeks kasvab veel kiireminigi kui rahvastiku tihedus. Kuna need muutused on pöördumatud, nähakse neis üht peamist ohtu rannikuvööndite jätkusuutlikkusele. Peamisteks ohuteguriteks on elamute (paljudes piirkondades enamasti suvilad), teeninduse ja puhkemajanduse maatarve, mis moodustab 61 % kogu tehiskattega alade loomiseks kasutatud maast rannikul.

Vanasti suhtuti enamikku rannikualadest kui ääremaasse. Tänapäeval on aga aina enam rannikuvööndeid esmaseks arenduspiirkonnaks. Euroopas on rohkelt rannikualasid, kus inimloodud pind ületab 45 % rannikuriba (s.o kuni 1 km rannajoonest) kogupindalast. Kõige intensiivsemalt on ära kasutatud Vahemere äärsed rannikuvööndid (Prantsusmaal, Hispaanias ja mõnedes Itaalia piirkondades). Väga tihedalt

Rahvaarvu muutus aastatel 1991–2001 Euroopa rannikupiirkondades

Allikas: Euroopa Keskkonnaagentuuri 2006. a andmed, tuginedes 1991. ja 2001. aasta rahvaloendusele, Eurostat.

on rahvastatud ka kogu Prantsusmaa Atlandi rannik ja Hispaania Atlandi regioonid (Baskimaa ja Huelva) ning olulised Portugali rannikulõigud. Samuti on tihedalt täis ehitatud paljudki Põhjamererannikualad (Madalmaades ja Belgias).

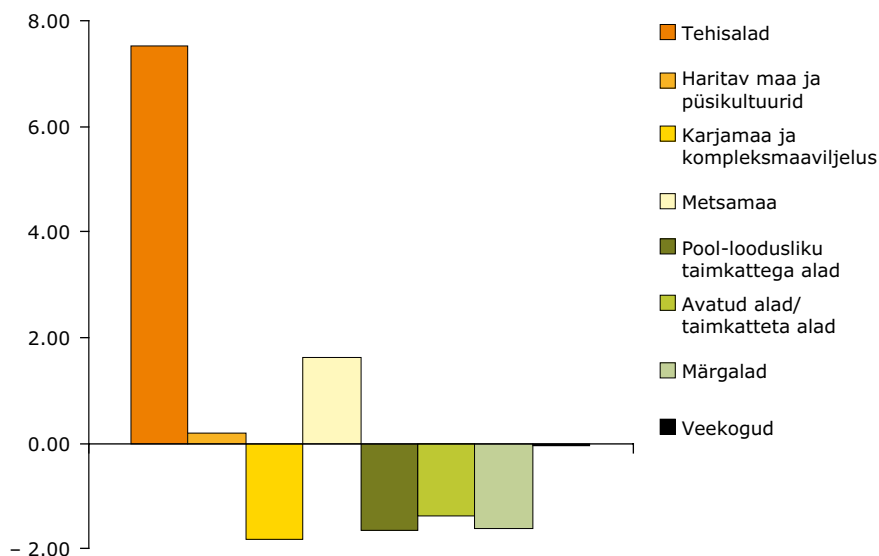
Kõikjal Euroopa Liidus kasvanud elatustase, Euroopa lennunduse liberaliseerimine ning sellest tulenev odavlennufirmade laienemine koos kogu Euroopat ühendavate maanteed ja raudteede arenguga on tublisti suurendanud eurooplaste liikuvust, sealhulgas konkreetselt nende juurdepääsu rannikualadele. Lisaks sellele tähendab isiklike sissetulekute kasv, et üha rohkem inimesi mahutab oma raha suvilatesse, eriti just rannikupiirkonnas, sest see on väärtuslik investeering ja pakub ka uusi võimalusi vaba aja veetmiseks.

Suvitajate ja turistide teenindamiseks loodud rajatiste ja teenuste (nt hotellide, veeparkide, golfväljakute ja kardiradade) arenguga on kaasemas tõsiasi, et paljudki rannapiirkonnad on kaotamas oma kohalikku identiteeti.

Täiendavat ohtu rannikualadele kujutab endast kliima muutus. Mitmesugused eelnimetatud mittekliimaatilised survetegurid võivad juba olla avaldanud ebasoodsat mõju ranniku ökosüsteemide pikaajalisele elujõulisusele, ning seega nende võimele tulla toime kliimamuutuse täiendavate survetega. Euroopa suurte jõgede (nt Reini, Elbe ja Po) looduslikud lammid on arenduse tulemusena juba suuremas osas kaotatud. Rannamadalikel on toimunud samasugune kiire arendus: aastatel 1990–2000 lisandus

Maakatte muutused 10 km laiuses rannikuvööndis 17 Euroopa riigis, 1990–2000

Maakatte muutus (%) võrreldes algaastaga

Allikas: Euroopa Keskkonnaagentuur, 2006.

1 900 km² tehiskattega alasid. See trend ei näita paraku vähenemise märke. Seetõttu on paljudes rannikupiirkondades täheldatav nn "ranniku pitsumine" (coastal squeeze). Termin "ranniku pitsumine" viitab olukorrale, kus ehitised

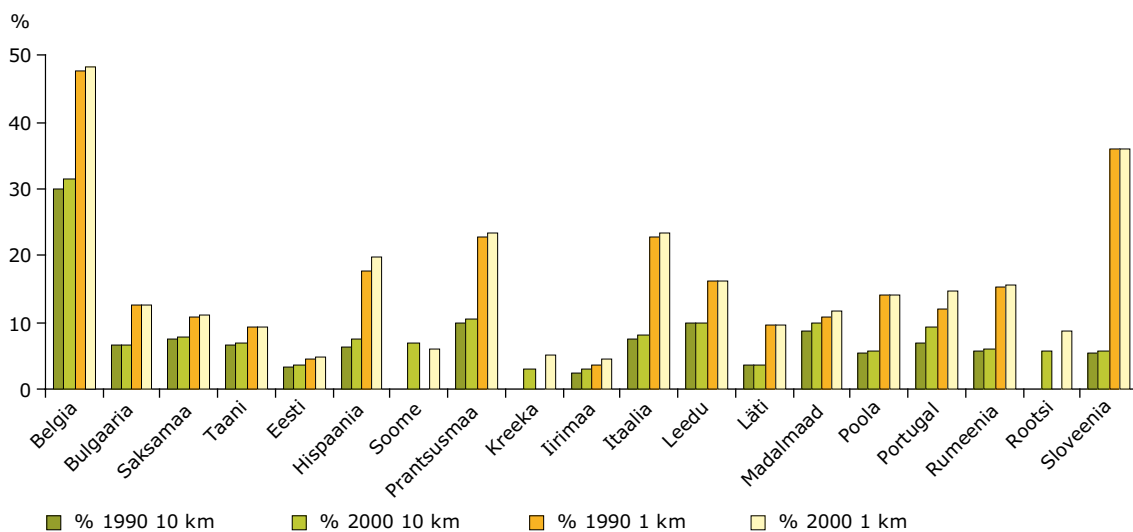
ja infrastruktuur laienevad ja kasvavad rannajoonele lähemale looduslike alade arvelt, mis toimiksid muidu maa ja mere vahelise leevendava puhvrina. See pitsumine suurendab rannikualade haavatavust

kliimamuutustele ja merepinna tõusule, eriti ekstreemnähtuste, nagu tormipuhangute ajal.

Rannikupiirkondade haavatavust kliimamuutuse tagajärgede suhtes võib potentsiaalselt vähendada rannikualade korralduse parendamine, eriti ruumiplaneerimise osas. Mitmes riigis on praegu valmimas riiklik kliimamuutusega kohanemise strateegia, milles antakse selged juhised rannikualade loodusliku enesetaastusvõime suurendamiseks ja jätkusuutlikkuse parendamiseks. Näiteks juhitud taandumise põhimõte, mille eesmärgiks on vähendada ühiskonna- ja keskkonnasüsteemide haavatavust kliimamuutuse mõjude suhtes, teenib hästi tervikliku rannikuhalduse põhiideed.

Alates aastast 1995 on mure Euroopa rannajoone seisundi pärast viinud mitmete Euroopa

Täisehitatud ala 0–1 km laiusel rannaribal võrrelduna kogu 10 km laiuse rannikuvööndiga, 1990–2000

Allikas: Euroopa Keskkonnaagentuur, 2006.

Liidu algatusteni, mis tuginevad rannaalade integreeritud majandamisel (ICZM). See põhimõte üritab viia arenduse vajadused ja rannikualade majandust ülalhoidvate ressursside kaitse vajadused omavahel tasakaalu. Euroopa Keskkonnaagentuuri poolt tehtava töö konkreetseks eesmärgiks on aidata kaasa Euroopa Parlamendi ja nõukogu rannaalade integreeritud majandamise rakendamist käsitleva soovitus

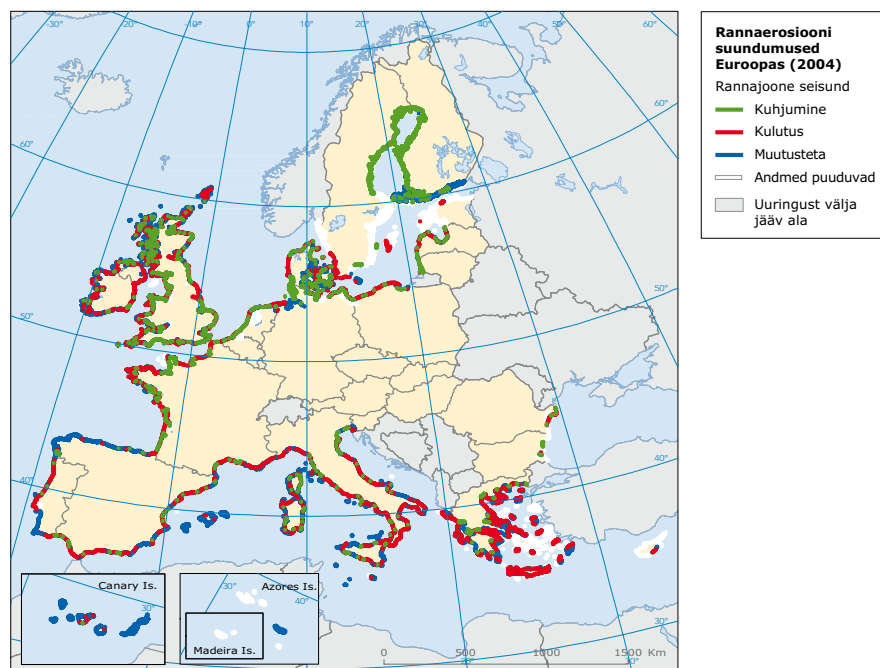
(2002/413/EC) ülevaatamisele aastal 2006. Rannikuid käsitletakse ka Euroopa merekeskkonna kaitse ja säilitamise temaatilises strateegias, milles edendatakse ökosüsteemipõhist lähenemist ja pakutakse välja merepiirkonnad. Euroopa Liit on samuti asunud välja töötama oma merenduse poliitikat. Kõik need uued poliitilised arengud võivad potentsiaalselt kaasa aidata rannikute ja nende ökosüsteemide integreeritud

majandamise parendamisele. Nende edukuse peamiseks mõõdupuuks saab olema neid poliitilisi programme ühendavate sidusate tegevusplaanide väljatöötamine ning nende elluviimine, rakendades täiustatud juhtimismehhanisme.

Bibliograafia

EEA (2006), *The changing faces of Europe's coastal areas (Euroopa rannikualade muutuv nägu)*, Euroopa Keskkonnaagentuuri aruanne nr 6/2006, Euroopa Keskkonnaagentuur, Kopenhaagen.

Rannaerosiooni suundumused Euroopas, 2004

Allikas: Euroopa Keskkonnaagentuur, 2006, uuringu Eurosion, 2004, põhjal.

European Environment Agency
Kongens Nytorv 6
1050 Copenhagen K
Denmark

Tel.: +45 33 36 71 00
Fax: +45 33 36 71 99

Web: eea.europa.eu
Enquiries: eea.europa.eu/enquiries

